

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Nr 2a.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpierszcieniu wokół Cytadeli Warszawskiej	c.d. poz. 12 - Autorzy, historia obiektu, określenie stylu c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

c.d. poz. 12 - Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

W 2005 r. doszło do zarwania chodnika i jezdni ul. Bonifraterskiej, na odcinku przechodzącym nad narożem galerii przeciwskarpowej (na styku prawego czoła i barku), na skutek zawalenia się fragmentu ściany czołowej jednej z komór i osuwania się ziemi. Podczas awarii zawalił się także fragment muru przeciwskarpy (ryc. 7a). Wyrwę tymczasowo zabezpieczono zalewając betonem, który wypełnił też część komory, i zasypując ziemią. Docelowej naprawy nie wykonano i od tego czasu odcinek ulicy jest wyłączony z ruchu.

W 2006 r. dokonano wycinek w obrębie fosi i na zewnętrznym stoku wału, usuwając wszystkie samosiejki. Wycinkę powtórzono jeszcze w 2014 r. i od tego czasu fosa ponownie zarosła. (Ryc. 7b)

W 2010 r. na zapole fortu zbudowano nowe boisko, w sezonie zimowym przykrywane powłoką pneumatyczną. (Ryc. 7c)

W 2013 r. nastąpiła sprzedaż wieży artyleryjskiej fortu i wykonano przy niej prace zabezpieczające: dokonano zabezpieczenia przed zalewaniem piwnic, remontu pomieszczeń osi I (wykonano remont toalet - wymieniono sprzęt sanitarny) oraz remontu i naprawy studzienki kanalizacyjnej, wykonano instalację alarmową, a także montaż wentylatorów ułatwiających osuszanie budynku. W następnym roku zdjęto z wieży artyleryjskiej nasyp ziemny, odsłaniając górną powierzchnię jej sklepień, rozebrano górne części kominów – poza jednym oraz udrożniono wentylację grawitacyjną. (Ryc. 7d i 7e)

Od 2014 r. prowadzone były prace konserwatorskie przy wieży artyleryjskiej: w 2014 r. Usunięto zagrzybite tynki w całości obiektu, wykonano wstępną konserwację wątku ceglanego (oczyszczenie wątku ceglanego we wnętrzach na obu poziomach budynku, przygotowanie do dalszych prac konserwatorskich); w 2015 r. - konserwację wątku ceglanego elewacji od strony dziedzińca i wstępną konserwację elewacji zewnętrznej, w 2016 r. - konserwację elewacji zewnętrznej wraz z murem szyjowym i bramą oraz konserwację części pomieszczeń wieży, w l. 2017-2018 - konserwację wątku ceglanego sklepień i ścian kolejnych pomieszczeń. W 2018 r. zlikwidowano przylegające do wieży artyleryjskiej korty tenisowe i odkopano jej rów forteczny (fosę), odsłaniając dolną część zewnętrznej elewacji wieży, murowaną przeciwskarpę fosi, częściowo brukowane dno fosi i usytuowane w poprzek fosi kaponiery grodzowe oraz wtórne łączniki i odcinki muru szyjowego lunety. Powyżej korony przeciwskarpy wyprofilowano stok ziemny, wzmacniając go geowłókniną i geokratą, a wzdłuż jego krawędzi ustawiono tymczasowe ogrodzenie tzw. systemowe.

Na przełomie 2018 i 2019 r. postawiono ogrodzenie wokół boiska.

W 2019 r. prowadzono konserwację dolnej części zewnętrznej elewacji wieży artyleryjskiej (na poziomie fosi) na południe od murów szyjowych lunety (od czoła fortu) a w 2020 r. - na północ od tych murów (część szyjowa fosi). W 2019-2020 r. strop fortu pokryto papą.

c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

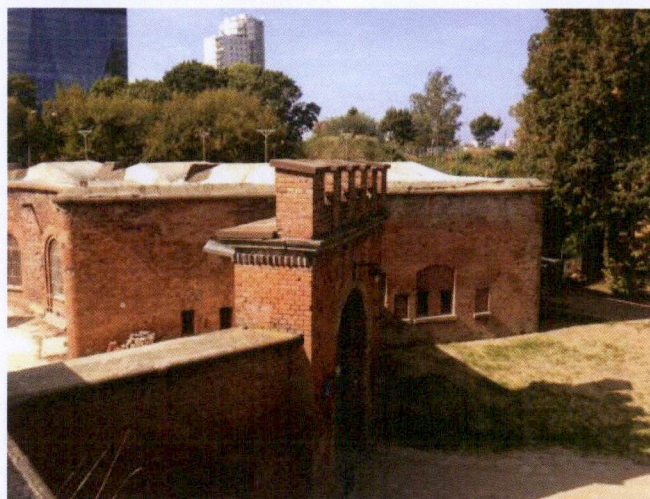
Ryc. 7a Wyrwa w jezdni ul. Bonifraterskiej nad uszkodzonym fragmentem galerii przeciwskarpowej fosi (rowu fortecznego) lunety w narożu prawego czoła i barku, stan przed prowizoryczną naprawą. Widok ze wschodu (z wału). Fot. S. Fuglewicz, 5.09.2006 r.

Ryc. 7b.. Fosa (rów forteczny) i stok wału lunety po wycince w 2006 r. Widok z zachodu (z nasypu na kaponierze czołowej) na fosę lewego czoła. Fot. S. Fuglewicz.

Ryc. 7c widok boiska sportowego w lipcu 2021 r. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o.; lipiec 2021r.

Ryc. 7d Wieża artyleryjska we wrześniu 2014 r. po zdjęciu nasypu ze stropu. Rów forteczny (fosa) nadal zasypany. Widok ze wschodu na część szczytową z murem i bramą. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o.; wrzesień 2014

Ryc. 7e Wieża artyleryjska w trakcie odkopywania rowu fortecznego (fosi) w ramach prac konserwatorskich. Widok z północnego wschodu. Widoczny odsłonięty strop i dziedziniec wewnętrzny wieży z jej wewnętrzną elewacją po przeprowadzeniu prac konserwatorskich., maj 2018r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpierszcieniu wokół Cytadeli Warszawskiej	C.d. Poz. 13 - Opis c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

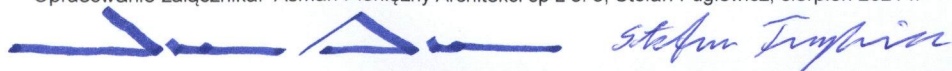
c.d. poz. 13 - Opis**Rzut cd. - aktualizacja opisu:**

Zlikwidowane zostały korty tenisowe zlokalizowane w pobliżu wieży artyleryjskiej. Została odkopana znajdująca się pod nimi fosa, ze znajdującymi się w niej umieszczonymi promieniście budowlami: dwoma kaponierami grodzowymi, trzema wtórnymi łącznikami i dwoma odcinkami muru szyjowego lunety. (Ryc. 7e)

Bryła i elewacje - aktualizacja opisu:

Została odkopana fosa w wyniku czego została odsłonięta dolna część zewnętrznej elewacji wieży artyleryjskiej, mur przeciwskarpy, mury szyjowe, łączniki i kaponiery. Elewacje wieży artyleryjskiej poddano pracom konserwatorskim, odsłaniając i częściowo przekształcając znajdujące się w nich otwory - szczegółowy opis na załączniku 9d.

Z wieży artyleryjskiej w ramach prac konserwatorskich został zdjęty nasyp ziemny co spowodowało odsłonięcie ukształtowania stropu.

Ryc. 11a. Dziedziniec wieży artyleryjskiej podczas eksploracji studni, widoczna ceglana cembrowina i częściowo zachowany pod trylinką oryginalny bruk. Zdjęcie: S. Fuglewicz; sierpień 2014 r.

Ryc. 11b. Cembrowina studni na dziedzińcu wieży artyleryjskiej w trakcie jej odkopywania. U góry z lewej fragment oryginalnego bruku. Zdjęcie: S. Fuglewicz; sierpień 2014 r.

Ryc. 11c. Wlot strzelnicy karabinowej w dolnej kondygnacji wieży artyleryjskiej po usunięciu zamurowania. Widoczne resztki kotew do mocowania ościeżnicy. Zdjęcie: Asmah Pieniężny Architekci sp z o. o.; sierpień 2021 r.

Ryc. 11d. Dolna kondygnacja wieży artyleryjskiej - fragment oryginalnego bruku odslonięty spod betonowej wylewki w trakcie badań. Po prawej ściana czołowa ze strzelnicami. Zdjęcie: S. Fuglewicz; sierpień 2014 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpięścieniu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA (BUD.1) c.d. poz. 13 - Opis, c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

c.d. poz. 13 - Opis - aktualizacja opisu wieży artyleryjskiej

Materiał, konstrukcja, technika:

ŚCIANY ZEWNĘTRZNE: Zdjęto tynki i usunięto wtórne przemurowania z współczesnego materiału (cegła z cegielni Henryków) i wykonano bieżąco konserwację elewacji.

ŚCIANY WEWNĘTRZNE: Usunięto wtórne ściany z innego materiału niż oryginalny. Tynki zdjęte.

SKLEPIENIA/STROPY: Po zdjęciu nasypu ziemnego stwierdzono, że ceglane sklepienia są pokryte od góry warstwą betonu o nieustalonej grubości (być może wykonaną w trakcie przebudowy w 1880 roku), całkowita grubość stropu w najcieńszym miejscu wynosi 105 cm (ryc. 7e, 39w); obecnie strop jest przykryty papą, ułożoną w 2019 r. z powodu przenikania wody opadowej przez sklepienia od czasu zdjęciu nasypu (ryc. 39x).

POSADZKI /PODŁOGI: W trakcie przeprowadzonych prac stwierdzono, że w dolnej kondygnacji wieży artyleryjskiej (poziom -1) pod wtórną posadzką z lastriko (ryc. 11d) oraz na dziedzińcu pod wtórną nawierzchnią z trylinki (ryc. 11a, 11b) zachowany jest bruk z kamienia polnego. Oryginalne posadzki na górnej kondygnacji (w przyziemiu) nie zostały dotąd odsłonięte.

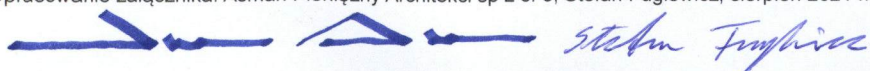
SCHODY: Na dwóch biegach schodów do dolnej kondygnacji pod warstwą betonu lub lastriko zachowały się stopnie kamienne, prawdopodobnie z czerwonego piaskowca (ryc. 39ii). Schodki prowadzące do kaponier grodzowych oraz wyjścia do fosy miały stopnie wykonane z piaskowca (ryc. 39s), obecnie są częściowo przekształcone - nadbudowane z użyciem cegły. Schodki prowadzące do wtórnych łączników - ceglane. Brak widocznych śladów po schodach kręconych.

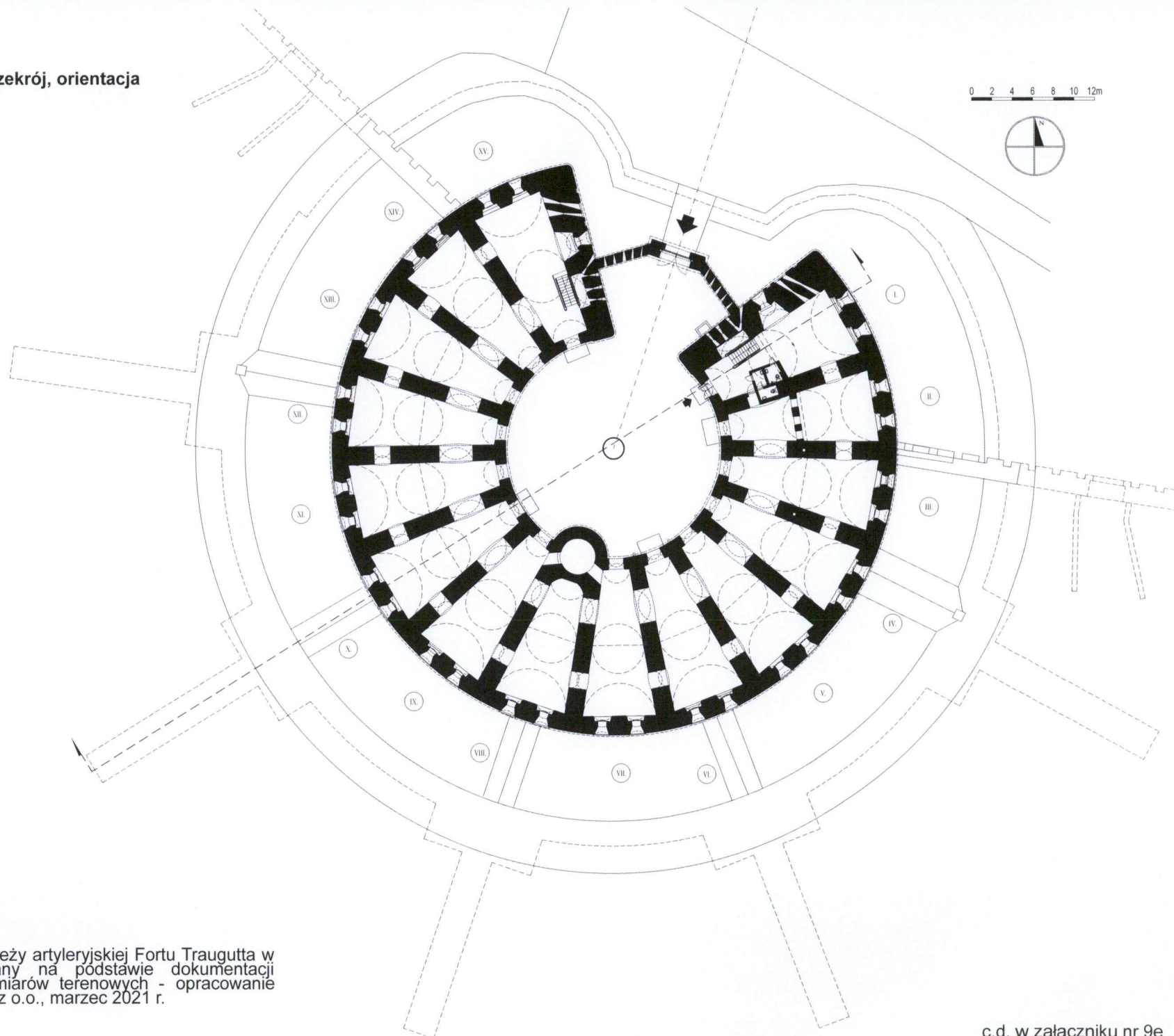
OTWORY: Usunięto zamurowania z większości otworów strzelniczych artyleryjskich i karabinowych, z zachodniego wyjścia do fosy i wszystkich wyjść do kaponier i łączników. Odsłonięte przy tym zostały strzelnice karabinowe w dolnej kondygnacji, o formie typowej dla wzniesionych w Warszawie trzech wież artyleryjskich – połączenie strzelnicy horyzontalnej i depresyjnej, z wlotem w posadzce przyziemia. W trakcie zamurowywania tych strzelnic zewnętrzne krawędzie ich parapetów podkuto na szerokość jednej cegły. Podczas prac konserwatorskich przy elewacji podkucia wypełniono przywracając pierwotny kształt – poza dwoma strzelnicami w osiach XIII i XIV, gdzie podkucia pozostawiono jako świadek przekształceń, a całkowicie zamurowane zostały dwie strzelnice zasłonięte częściowo murem szyjowym lunety (ryc. 39h). Brak oryginalnej stolarki drzwiowej i okiennej. Zachowały się dwie uchylne kraty w strzelnicach artyleryjskich w dolnej kondygnacji (w zachodniej strzelnicy cała, we wschodniej uszkodzona w dolnej części), wraz ze wspornikami zawiasów wmurowanymi w policzkach strzelnic, gniazdami w ich parapetach i śrubami łączącymi (ryc. 39l, 39m). Analogiczne wsporniki i gniazda zachowały się w kilku strzelnicach artyleryjskich w przyziemiu wieży (ryc. 39t, u, v). Niektóre strzelnice artyleryjskie mają też ślady po osadzonych wtórnie drewnianych ościeżnicach (podkucia, resztki zaprawy i żelaznych kotew). Przy wlotach strzelnic karabinowych wyprowadzonych z pomieszczeń odsłonięto obiegające je podkucia, tworzące prostokątne wnęki, i wbite na ich krawędziach kotwy – w różnym stopniu uszkodzone podczas zamurowywania, część się nie zachowała - do mocowania ościeżnic (ryc. 11c). Ościeżnice nie zachowały się, mogły służyć do umieszczenia zamykających je osadzania okienek lub blend (drewnianych pokryw). lub okienek z przeszkleniem. Wyjścia do fosy były zamykane umieszczonymi w zewnętrznej części otworu drzwiami dwuskrzydłowymi, otwierającymi się do wewnątrz i chowającymi we wnękach. W odsłoniętym wyjściu zachodnim widoczne ślady po osadzeniu drewnianej ościeżnicy - przypuszczalnie wtórnej, pierwotne zawiasy nie zachowały się. W części środkowej otworów szczeliny do barykadowania drewnianymi belkami (ryc. 39ff). W trakcie prowadzonych prac stwierdzono, że otwory od strony dziedzińca były przekształcane i naprawiane po zniszczeniach wojennych - wprowadzono przemurowania, częściowo ze współczesnej cegły z użyciem zaprawy cementowej, w części otworów zlikwidowano rozglifienia lub zmieniono ich kąty. Z dostępnej dokumentacji rysunkowej i fotograficznej wynika, że część otworów zmieniała swoją funkcję z okien na wejścia i odwrotnie. Funkcja pierwotna poszczególnych otworów i funkcje pełnione przez część z nich w kolejnych okresach nie są obecnie znane wobec niekompletności materiałów archiwalnych oraz dużego zakresu przekształceń. Obecnie jeden z otworów jest przekształconym oknem (ryc. 39p), pozostałe przebudowano na otwory wejściowe.

Rzut:

Parter/ przyziemie (poziom 0): (ryc. 39a) W trakcie prac konserwatorskich w salach rozebrano większość wtórnych ścian działowych – wszystkie wykonane w oryginalnych przejściach między salami i część wykonanych wewnątrz sal. Wśród usuniętych ścian znalazły się także ściany wykonane podczas modernizacji fortu – przebudowy na fort artyleryjski, prawdopodobnie w l. 1872-1874 (dwie ściany wydzielające część ze schodami w skrajnych salach oraz ściany wydzielające przestrzeń wentylacyjną wzdłuż zewnętrznej ściany obsypanej ziemią – zachowane dotąd w salach na osiach IV, V, XII i XIII).

c.d. w załączniku nr 9e

Ryc. 39a. Rzut kondygnacji 0 wieży artyleryjskiej Fortu Traugutta w Warszawie. Rysunek wykonany na podstawie dokumentacji archiwalnej oraz własnych pomiarów terenowych - opracowanie Asman Pieniężny Architekci sp. z o.o., marzec 2021 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpięściu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA (BUD.1)
3. Powiat	Warszawa		c.d. poz. 13 - Opis,
4. Województwo	mazowieckie		c.d. poz. 14 - Kubatura, c.d. poz. 15 - Powierzchnia użytkowa c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

c.d. poz. 13 - Opis

Pozostała ściana działowa w sali na osi II, o grubości 65 cm, wykonana przed 1916 r. (być może też w l. 1872-1874, istniejące w niej przejścia i okno są wykonane współcześnie), oraz współczesne ścianki wydzielające pomieszczenia sanitariatów w sali na osi I (Ryc.39ee). Usunięto zamurowania z otworów strzelniczych – wszystkich strzelnic artyleryjskich i karabinowych w elewacjach zewnętrznej i szczytowych. Okna od strony dziedzińca przekształcono na otwory wejściowe – poza oknem na osi II (ryc. 39n-39r, 39cc).

Dolna kondygnacja (poziom -1). (Ryc. 39e) Odkopana została otaczająca wieżę sucha fosa i usunięto zamurowania z większości wychodzących na nią strzelnic karabinowych, z zachodniego wyjścia do fosy (w bocznej ścianie sali na osi XV, wschodnie w sali na osi I jest nadal częściowo zamurowane - ryc. 39s) oraz z wejść do kaponier i wtórnych łączników do izb w przeciwskarpie.

Bryła: Budowla dwukondygnacyjna od strony fosy, z dolną kondygnacją o ceglanej elewacji w poziomie rowu, obecnie odsłonięta. Od strony dziedzińca, budowla jednokondygnacyjna. Bryła budowli obejmuje w kondygnacji -1 elementy promieniście wychodzące z wieży artyleryjskiej i przecinające fosę: dwie kaponiere grodzowe, trzy wtórne łączniki i odcinki muru szyjowego lunety. Z wieży artyleryjskiej zdjęto nasyp ziemny, odsłaniając górną powierzchnię stropu, oraz rozebrano kominy. Strop składa się z półkolistych sklepień wykonanych na dwóch poziomach i wypełnień pach, a jego górna powierzchnia - z górnych części sklepień, nadbudowanych w strzałce do uzyskania profilu ostrołukowego, oraz znajdujących się między nimi płaszczyznami, nachylonymi w kierunku dziedzińca, do otworów odpływowych w koronie muru wewnętrznej elewacji (ryc. 7e, 39w, 39x). Zachowały się wychodzące ze stropu podstawy kominów.

Elewacje: w wyniku odkopania fosy została odsłonięta na całej długości i wysokości elewacja dolnej kondygnacji wieży artyleryjskiej (poziom -1). Zamurowane dotąd otwory strzelnicze artyleryjskie i karabinowe w zewnętrznych elewacjach, w górnej i dolnej kondygnacji w większości otwarto. Ze wszystkich elewacji usunięto tynki i wykonano konserwację ceglanego lica, wstawiono brakujące kamienne parapety w strzelnicach artyleryjskich (ryc. 39g-39k).

W dolnej części zewnętrznej elewacji wieży na całej jej długości znajduje się cokół z czerwonego piaskowca, od elewacji przyziemia oddziela ją wąski gzyms ceglany. Wysunięte są z niej dwie kaponiere, a fragmenty elewacji zasłaniają wtórnie dostawione budowle – trzy łączniki do izb minerskich i dwa odcinki muru szyjowego lunety. Każdy z murów częściowo zasłonił wylot jednej strzelnicy karabinowej, którą uprzednio zamurowano – i zamurowania te są obecnie zachowane (ryc. 39k). Wejścia do łączników wykonano, likwidując po jednej strzelnicę karabinowej, z których pozostały łukowe nadproża, widoczne częściowo nad stropami łączników. Wyloty tych wejść sięgają do cokołu.

Pod otworem bramnym odsłonięto skośny próg wykonany z piaskowca, zapewne mający zapobiegać gromadzeniu się wody opadowej, spływającej z mostu i dziedzińca. We wschodniej krawędzi otworu zachował się fragment granitowego bloku, prawdopodobnie związany z mocowaniem elementów mostu.

Wnętrze: Zdjęto tynki, wykonano prace konserwatorskie naprawy ścian i sklepień ceglanych (ryc. 39aa- 39jj).

Wyposażenie: Zachowały się elementy mocowania lawet dział w górnej elewacji wieży, w formie pionowych otworów z metalowym gniazdem dla trzpienia lawety.

W obu strzelnicach artyleryjskich na dolnej kondygnacji zachowały się kraty uchylne wraz elementami mocującymi (ryc. 39k, l, m), w kilku strzelnicach artyleryjskich w przyziemiu – wsporniki zawiasów i gniazda w parapetach do mocowania krat.

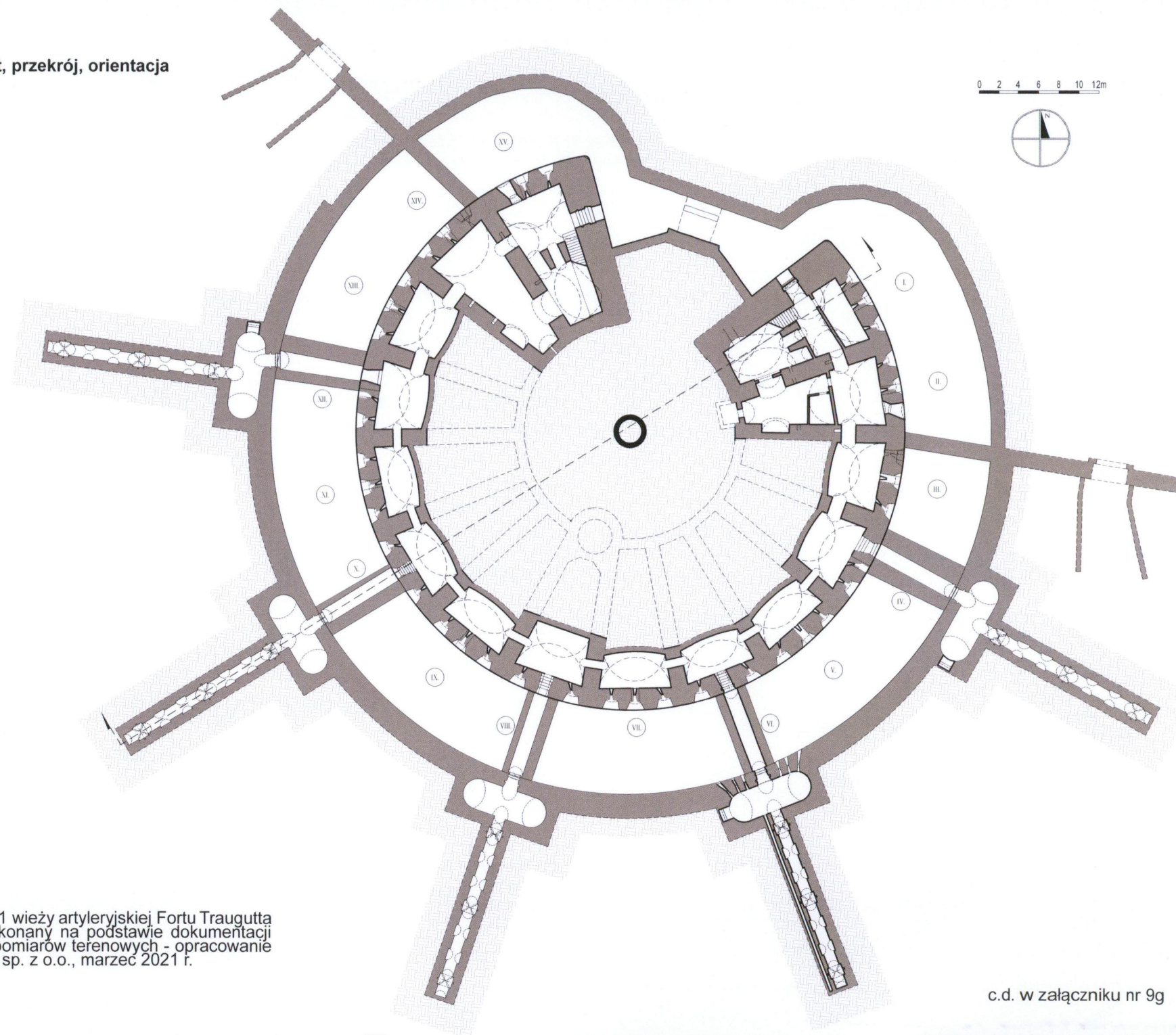
W strzelnicach karabinowych i artyleryjskich dolnej kondygnacji od strony wnętrza zachowała się część, uszkodzonych w trakcie ich zamurowywania, kotew do mocowania ościeżnic (ryc. 11c).

Instalacje: studnia czerpalna na dziedzińcu wieży artyleryjskiej - została oczyszczona, częściowa odkopana, góra obudowana z trzech warstw cegieł (ryc. 11a, b), położona krata stalowa. Przewody kominowe, także wentylacyjne i oświetlająco-wentylacyjne/oddymiające - zostały udrożnione i doprowadzone do pierwotnej formy. Usunięto wtórne kominy nad zewnętrzną elewacją i przywrócono otwory pod gzymssem, również wtórne kominy od strony dziedzińca zostały usunięte i niepozostawiono po nich śladów. Z pozostałych kominów zachowany jest jeden, pozostałe rozebrano ze względu na stan techniczny i osłonięto od góry. Współczesne instalacje: elektryczne i wodnokanalizacyjne, brak instalacji grzewczej.

c.d. poz. 14 - Kubatura Ok. 1610 m²

c.d. poz. 15 - Powierzchnia użytkowa Ok. 22078 m³

c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

Ryc. 39d Rzut kondygnacji -1 wieży artyleryjskiej Fortu Traugutta w Warszawie. Rysunek wykonany na podstawie dokumentacji archiwalnej oraz własnych pomiarów terenowych - opracowanie Asman Pieniężny Architekci sp. z o.o., marzec 2021 r.

c.d. w załączniku nr 9g

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpiersieniu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA I (BUD.1) I FOSA WOKÓŁ WIEŻY c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

Ryc. 39e Brama wjazdowa wieży artyleryjskiej prowadząca do dziedzińca wewnętrznego wieży artyleryjskiej Fortu Traugutta w Warszawie. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., marzec 2021 r.

Ryc. 39f Elewacja wieży artyleryjskiej Fortu Traugutta w Warszawie. Otwory strzelnicze częściowo zamurowane i częściowo otwarte oraz wyjście do rowu fortecznego. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., marzec 2021 r.

Ryc. 39g Elewacja zewnętrzna wieży artyleryjskiej. W górnej kondygnacji strzelnice artyleryjskie, w dolnej karabinowe; widoczne wykonanie w poprzek fosi trzy łączniki i z lewej strony w głębi kaponiera grodzowa. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., marzec 2021 r.

Ryc. 39h Elewacja wieży artyleryjskiej w trakcie prac konserwatorskich i fragment fosi. Z lewej strony odcinek muru szyjowego lunety z resztkami żelaznych kotew w koronie, przy niej zamurowana strzelnica. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

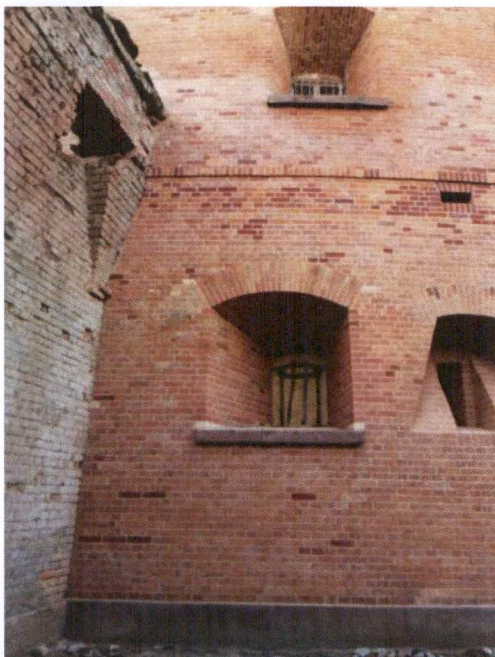

Ryc. 39i Elewacja wieży artyleryjskiej w trakcie prac konserwatorskich. Z lewej strony kaponiera, z prawej mur szyjowy lunety z zachowanym fragmentem przedpiersia. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., marzec 2021 r.

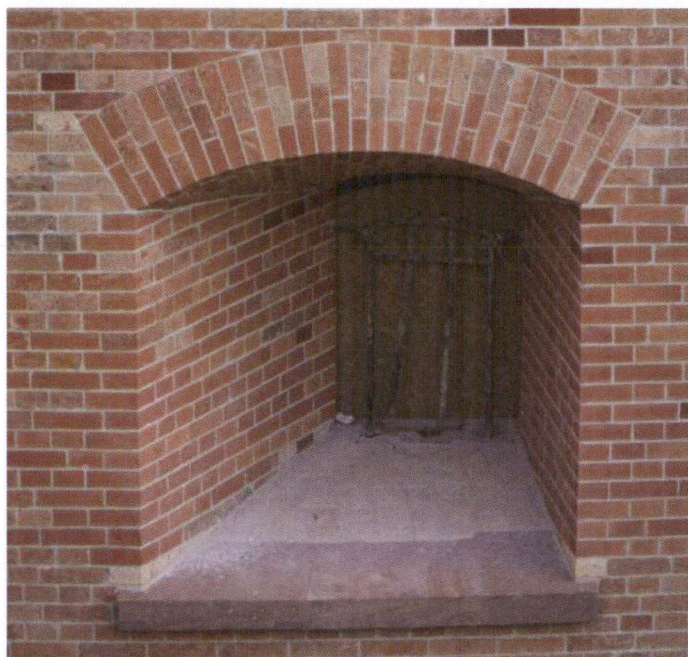

Ryc. 39j Elewacja wieży artyleryjskiej z fragmentem fosi. Widoczny odcinek muru szyjowego lunety z przedpiersiem wspartym na kroksztynach i strzelnica karabinowa przekształcona na artyleryjską. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., marzec 2021 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpięściu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA (BUD.1) I FOSA WOKÓŁ WIEŻY c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

Ryc. 39k Fragment muru sztywnego lunety i strzelnic artyleryjskiej w dolnej kondygnacji z uszkodzoną kratą uchylną, w prawo od niej strzelnica karabinowa, nad nią pod gzymssem otwór wentylacyjny. Widoczny cokół i parapet strzelnicy z czerwonego piaskowca. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

Ryc. 39l Strzelnica artyleryjska z ryciny 39k. Krata uchylna uszkodzona - brakuje dolnego elementu. Boczne elementy osadzone w gniazdach w parapecie, między nimi widoczny otwór trzpienia ławety. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

Ryc. 39m Zachodnia strzelnica artyleryjska w dolnej kondygnacji wieży z dobrze zachowaną kratą uchylną. Kamienny parapet oryginalny, po uzupełnieniu ubytków. Z lewej strony fragment strzelnicy karabinowej. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

Ryc. 39n, 39o Elewacja wewnętrzna wieży artyleryjskiej po pracach konserwatorskich wykonanych przed 2020 rokiem - część zachodnia i północno-wschodnia. Osie oznaczone według rysunku rzutu 39a. Dziedziniec pokryty trylinką ułożoną na bruku i zasłaniającą część cokołu. Pośrodku nadmurowana cembrowina odkopanej studni, zabezpieczona kratą. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

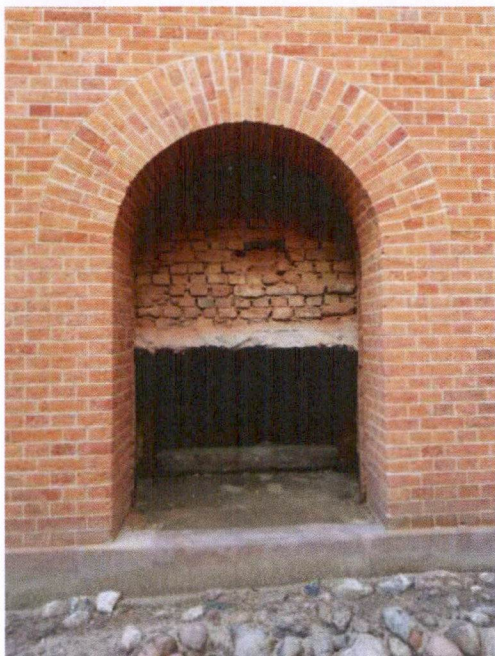
Ryc. 39p, Elewacja wewnętrzna wieży artyleryjskiej po pracach konserwatorskich wykonanych przed 2020 r. Część południowo-wschodnia. Widoczne zachowane okno - po przekształceniach z wcześniejszego okresu. Nad gzymsem jeden zachowany komin. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

Ryc. 39r, Elewacja wewnętrzna wieży artyleryjskiej po pracach konserwatorskich wykonanych przed 2020 r. Część południowo-zachodnia z półkolistym ryzalitem dawnej klatki schodowej. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpięściu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA (BUD.1) I FOSA WOKÓŁ WIEŻY c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

Ryc. 39s Wschodnie wyjście do rowu fortecznego (fosa) z zachowanym częściowo wtórnym zamurowaniem i żelbetową posadzką, poniżej widoczne schody z piaskowca. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

Ryc. 39t Strzelnica artyleryjska w górnej kondygnacji z zachowanymi elementami mocowania kraty uchylnej - w policzkach dwa wsporniki, w parapecie dwa gniazda i otwór na trzpień ławety. Kamienny parapet odtworzony podczas prac konserwatorskich. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

Ryc. 39u Wzrostek kraty uchylnej w policzku z ryciny 39t. Widoczny gwint w otworze. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

Ryc. 39v Parapet strzelnicy artyleryjskiej z ryciny 39t. Widoczne żeliwne gniazda - dwa pod elementy kraty uchylnej m.in. Gniazdo osi trzpienia ławety. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., Sierpień 2021 r.

c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

Ryc. 39w Strop wieży artyleryjskiej po zdjęciu nasypu i rozebraniu większości kominów. Zdjęcie: S. Fuglewicz, sierpień 2014 r.

Ryc. 39x Strop wieży artyleryjskiej po pokryciu papą. Zdjęcie: S. Fuglewicz, lipiec 2020 r.

Ryc. 39y Mur szczytowy wieży artyleryjskiej z bramą przed pracami konserwatorskimi. Zwieńczenie bramy - płyta i krenelaż nad gzymsem - z okresu powojennego. Zdjęcie: S. Fuglewicz, sierpień 2014 r.

Ryc. 39z Mur szczytowy wieży artyleryjskiej z bramą po konserwacji cegły i wykonaniu nowej nadlewki z betonu. Zdjęcie: S. Fuglewicz, lipiec 2020 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpiersieniu wokół Cytadeli Warszawskiej	WIEŻA ARTYLERYJSKA (BUD.1) I FOSA WOKÓŁ WIEŻY c.d. poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

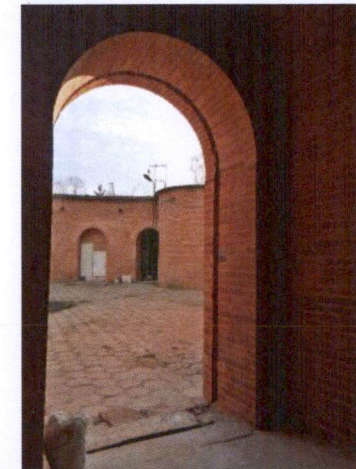
c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

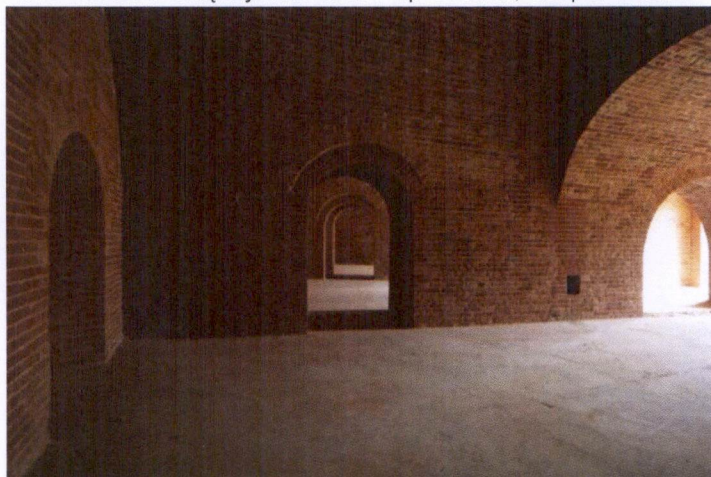
Ryc. 39aa Sala na kond. 0 (oś XII), zdjęcie w kierunku rowu fortecznego, wgląd w strzelnicę artyleryjską i przejścia wentylacyjne. Fot.: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

Ryc. 39bb. Sala na kond. 0 (oś XII) - widok w kierunku dziedzińca, widoczna różnica wysokości sklepień, przejścia amfiladowe i otwór wejściowy. fot.: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

Ryc. 39cc Otwór drzwiowy wychodzący na dziedziniec wieży artyleryjskiej. Fot.: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

Ryc. 39dd Sala na kond. 0 (oś XII) - amfiladowe przejścia, z lewej wnętrza strzelnicy artyleryjskiej z prawej otwór przewodu kominowego; Fot.: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

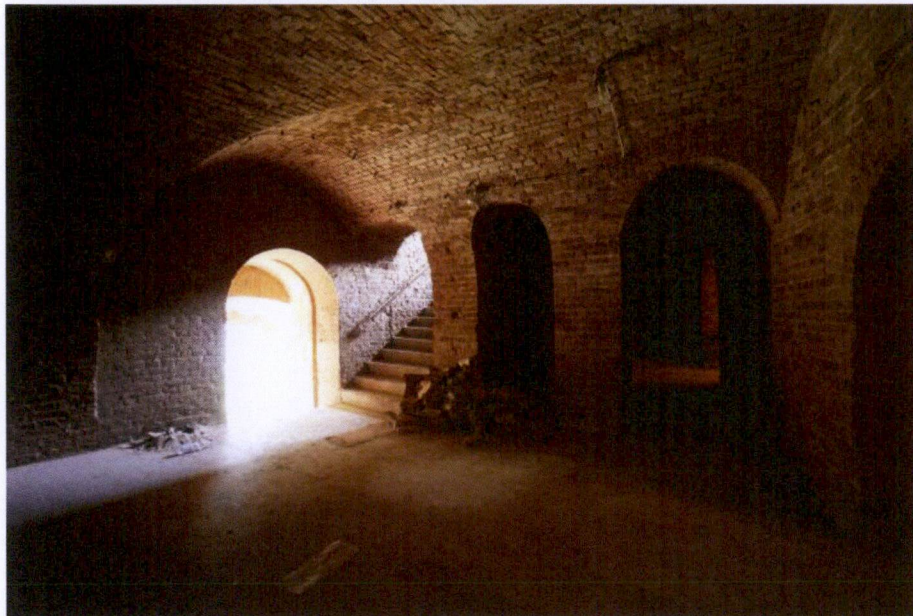
Ryc. 39ee Sala na kond. 0 (oś I). Widoczne współczesne ścianki działowe z lewej wnętrza ze strzelnicami karabinowymi, w głębi strzelnice artyleryjskie. Zdj. Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., sierpień 2021 r.

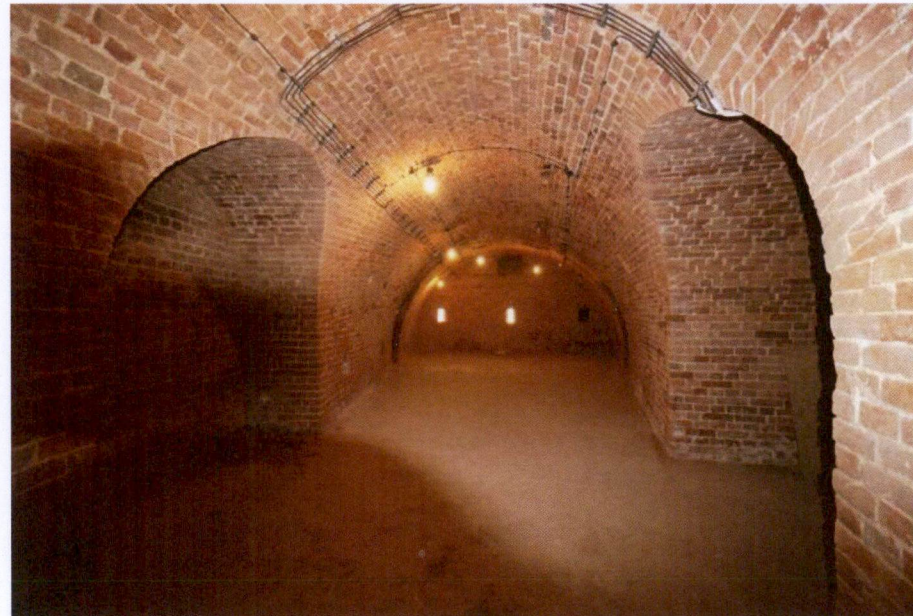
Ryc. 39ff. Kond. -1, zachodnie wyjście do fosy ze szczelinami do barykadowania. Zdj. Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.

Opracowanie załącznika: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., Stefan Fuglewicz, sierpień 2021 r.

 Stefan Fuglewicz

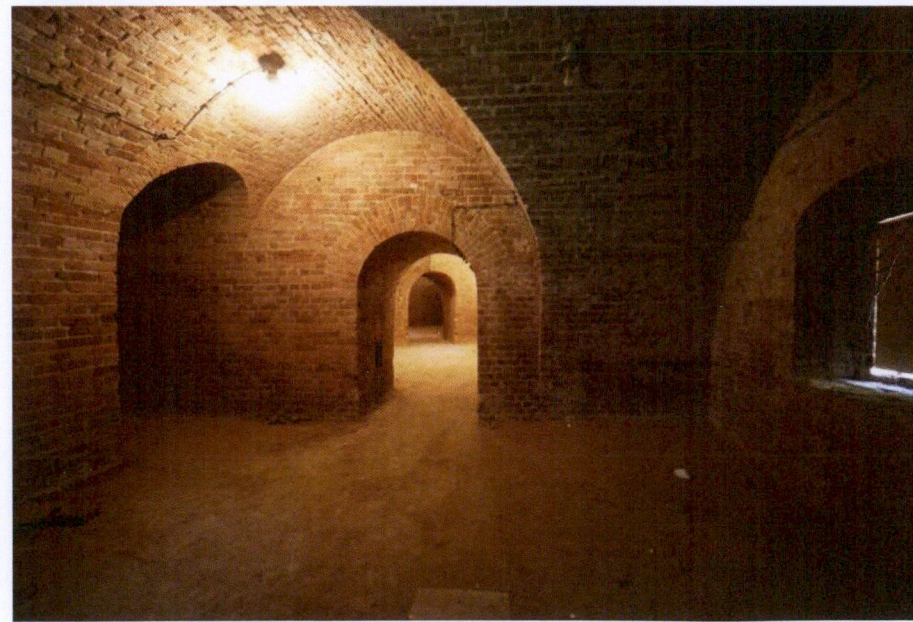
Ryc. 39gg, Dolna kondygnacja sala na osi XV. Z lewej ściana szczytowa wieży artyleryjskiej z wyjściem do fosy, obok schody z przyziemia, z prawej fragment przejścia do kolejnej sali. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

Ryc. 39hh, Dolna kondygnacja sala na osi XIV. W głębi ściana zewnętrzna z trzema strzelnicami karabinowymi i otworem wentylacyjno-doświetlającym. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

Ryc. 39ii, Dolna kondygnacja sala na osi XV, widok w kierunku ściany szczytowej. Widoczny łuk podpierający schody i kamienne stopnie, pod łukiem zamurowany otwór doświetlający. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

Ryc. 39jj, Dolna kondygnacja sala na osi XV. Z prawej ściana zewnętrzna ze strzelnicą artyleryjską, na wprost przejścia do kolejnych pomieszczeń. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., lipiec 2021 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpierzścienu wokół Cytadeli Warszawskiej	RÓW FORTECZNY WOKÓŁ WIEŻY ARTYLERYJSKIEJ c.d. poz. 13 - Opis c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja
3. Powiat	Warszawa		
4. Województwo	mazowieckie		

c.d. poz. 13 - Opis aktualizacja

Sytuacja: Rów fortecny (fosa) wieży artyleryjskiej jest obecnie całkowicie odkopany, na skutek znajdujące się w jego obrębie budowle – kaponiere, łączniki i odcinki muru szyjowego lunety z budowli podziemnych przekształciły się w naziemne.

Materiał, konstrukcja, technika:

ŚCIANY: Fosa ograniczona jest od wewnętrznej strony ścianami wieży, a od zewnętrznej ceglany murem przeciwskarpowym o zróżnicowanej grubości. Z archiwalnego planu z ok. 1847 r. wynika, że w części szyjowej wynosiła ona ok. 240 cm, w części czołowej – ok. 140 cm, ściany przylegających do przeciwskarpy izb minerskich miały grubość ok. 150 cm, a chodników minerskich – od 84 do 100 cm. Ceglany kaponier ma grubość ok. 100 cm łączników - ok. 85 cm, muru szyjowego lunety - ok. 155 cm a jego przedpiersia - ok. 160 cm. Mur szyjowy lunety prawdopodobnie nie był przewiązany z wieżą, na co wskazuje jego obecne wychylenie od pionu (ryc. 39h).

Wszystkie budowle mają fundamenty z kamieni granitowych na zaprawie.

Mur przeciwskarpy i ściany kaponier mają cokół z czerwonego piaskowca, tak jak ściany wieży artyleryjskiej. Wieńczący je pierwotnie gzyms z piaskowca nie zachował się - został zdemonstrowany przed zasypaniem fosy (ryc. 58c, d). W ścianach łączników i murze szyjowym lunety, wykonanych w późniejszym okresie, nie zastosowano elementów kamiennych, natomiast mur szyjowy miał żelazne kotwy, wzmacniające wysunięte przed lico muru przedpiersie, i są one częściowo zachowane (ryc. 39h, 58 e).

Ściany przeciwskarpy i kaponier miały pierwotnie lico ceglany. Przed zasypaniem czołowej części fosy ok. 1870 r. pokryto je warstwą zatartej na gładko zaprawy, tak samo jak ściany nowo wzniesionych łączników i zachodnie lico muru szyjowego lunety – zaprawa ta jest w większości zachowana, choć w złym stanie (ryc. 58b, c, d).

SKLEPIENIA/STROPY: Stropy kaponier i łączników mają górną płaszczyznę ukształtowaną dwuspadowo, przez nadbudowanie cegłą półkolistych sklepień. W kaponierach cegłą zamurowano też gniazda po zdemonstrowanych gzymsach, tworząc proste przejście płaszczyzny stropu w lico ściany (ryc. 58 b, d). Stropy izb minerskich nie były odkopywane – odsłoniły się jedynie resztki zbudowanych nad dwoma skrajnymi kominów wentylacyjnych (ryc. 58c).

PRZEKRYCIE: stropy kaponier i łączników zabezpieczono pokrywając zaprawą zatartą na gładko, tak samo jak ich ściany. Wcześniej z kaponier zdemonstrowano pierwotne pokrycie – prawdopodobnie był to rodzaj dachówki, analogiczny do zachowanego na koronie muru Carnota i przedpiersia muru szyjowego, oraz na kaponierach Fortu Legionów (d. Fort Władimir).

POSADZKI /PODŁOGI: Rów: naturalne podłoże - klepisko - oraz częściowo bruk z otoczków, z którego wykonano opaski wzdłuż ścian wieży, kaponier i przeciwskarpy, o szerokości ok. jednego metra (ryc. 39j), oraz okładzinę biegnącego środkiem rowu rowka odwadniającego (rynsztoka). Szyjowy odcinek fosy został wybrukowany na większości, a być może nawet na całej powierzchni, z wyłączeniem fundamentów podpór mostu i studzienki z ceglany obmurowaniem – przy czym jest możliwe, że część tego bruku ułożono w późniejszym okresie (ryc. 58h).

Wnętrze wszystkich budowli kubaturowych – klepisko.

OTWORY: Otwory strzelnic karabinowych z kaponierach i izb minerskich oraz wyjścia z dwóch skrajnych izb minerskich do fosy i otwory wentylacyjno-doświetlające w pozostałych izbach, przed zasypaniem fosy zostały zamurwane i z zewnątrz zakryte zaprawą lub tynkiem. Obecnie większość z nich jest nadal zamurwana (ryc. 58d).

Rzut: Dnem fosy (rowu fortecznego), jego środkiem biegnie rowek odwadniający (rynsztok), który odprowadzał wodę do studzienki przy przyczółku mostu, w zwężonej, szyjowej części fosy. Rynsztok jest wyłożony brukiem, z którego wykonano też opaski wzdłuż ścian i wyłożono znaczną część powierzchni szyjowej części fosy. Obecnie część bruku pokrywa cienka warstwa piasku. Przypuszczalnie pod kaponierami wykonano murowane z cegły lub kamienia przepusty, a od zasypanej obecnie studzienki mógł prowadzić podziemny kanał w kierunku skarpy wiślanej. W pobliżu studzienki znajdują się fundamenty podpór mostu, zapewne wtórnych.

c.d. poz. 13 - w załączniku nr 10e

Ryc. 58a Fosa wieży artyleryjskiej w trakcie odkopywania. Widoczny odcinek muru szczytowego lunety z kroksztynami i przeciwskarpą obniżoną zgodnie z profilem fosy szczytowej lunety. Zdjęcie: S. Fuglewicz, czerwiec 2018 r.

Ryc. 58c Fosa wieży artyleryjskiej po odkopaniu. Widoczna przeciwskarpa z usuniętym gzymsem, wschodnią kaponiera z zachowanym fragmentem komina, w głębi śróp jednego z łączników. Zdjęcie: S. Fuglewicz, czerwiec 2018 r.

Ryc. 58b Fosa wieży artyleryjskiej po odkopaniu i przed pracami konserwatorskimi. Elewacja wieży i widoczna z lewej kaponiera pokryte zaprawą. Zdjęcie: S. Fuglewicz, czerwiec 2018 r.

Ryc. 58d Fosa wieży artyleryjskiej - wtórny łącznik i mur przeciwskarpy z gniazdem po usuniętym gzymsie kamiennym, po prawej fragment płyciny imitującej wejście. Zdjęcie: S. Fuglewicz, czerwiec 2018 r.

1. Miejscowość	m. st. Warszawa	5. Nazwa zabytku (jak w karcie)	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Warszawa	Fort Traugutta (do 1915r.: Aleksiej) w półpiersienu wokół Cytadeli Warszawskiej	RÓW FORTECZNY WOKÓŁ WIEŻY ARTYLERYJSKIEJ
3. Powiat	Warszawa		c.d. poz. 13 - Opis, c.d. poz. 14 - Kubatura,
4. Województwo	mazowieckie		c.d. poz. 15 - Powierzchnia użytkowa c.d. poz. 19 - Stan zachowania (SZ) i stan techniczny (ST) c.d. Poz. 11 - Zdjęcia, rzut, przekrój, orientacja

Bryła:

Elewacje: Obecnie całkowicie odsłonięte (ryc. 58a, c, d). W kaponierach i łącznikach w większości nadal pokryte zaprawą, która zakrywa wyloty zamurowanych strzelnic w kaponierach.

Mur przeciwskarpy o wysokości ok. 417 cm do gniazda usuniętego gzymsu (ryc. 58d), w rejonie mostu przechodzi w wyższy przyczółek mostowy – częściowo zniszczony na skutek poprowadzenia kanalizacji (ryc. 58g). Po wschodniej stronie muru szyjowego lunety mur został wtórnie obniżony, w celu dostosowania do fosy szyjowej lunety i umożliwienia jej przestrzelania ze strzelnic artyleryjskich w dolnej kondygnacji wieży (ryc. 58a). W dolnej części ma tak jak kaponierey cokół z piaskowca. Słabo widoczne zarysy zamurowanych strzelnic karabinowych i otworów wentylacyjno-dymowych przy górnej krawędzi. W przyczółku mostowym wnętrza – dekoracyjna lub zamurowane wejście o nieustalonym przeznaczeniu (ryc. 58g). Na czołowym odcinku przeciwskarpy między kaponierami, na osi każdej sali, wykonano prostokątną płycinę z nadprożem imitującą wejście (ryc. 58d).

Wnętrze:

Łączniki, widoczne nieznaczne zawilgocenie ścian.

Izby przeciwskarpy, widoczne znaczące zawilgocenie ścian, na ścianach występuje rozwój grzybów pleśniowych.

Kanały minerskie, widoczne znaczące zawilgocenie ścian, na ścianach występuje rozwój grzybów pleśniowych.

Wyposażenie: Brak

Instalacje: W izbach i chodnikach minerskich znajduje się wentylacja.

c.d. poz. 14 - Kubatura Ok. 6884m³ (do wysokości muru)

c.d. poz. 15 - Powierzchnia użytkowa Ok. 1410m²

c.d. poz. 19 - Stan zachowania (SZ) i stan techniczny (ST)

Fundamenty: Brak pełnego rozpoznania. **SZ - ok. 99%, ST - dobry.**

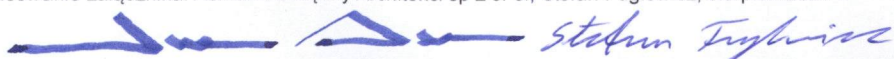
Ściany zewnętrzne: Nieliczne uszkodzenia (przeważnie ubytki) lica murów przeciwskarpowych o charakterze głównie powierzchniowym. Po odkopaniu rowu elewacja zewnętrzna zanieczyszczona, częściowo otynkowana. Elewacja murów budowli wieży artyleryjskiej oczyszczona, większość ubytków w murze uzupełniona. Otwory w większości otwarte. **SZ- 95%, ST- zróżnicowany dobry i średni.**

Ściany wewnętrzne:

Sklepienia:

Posadzki: klepisko z miejscowym odsłonięciem zachowanego brukowego podłoża przy ścianie muru budowli wieży **SZ - ok. 99%, ST - dobry.**

Generalnie stopień zachowania (w stosunku do pierwotnego) i stan techniczny (dostępnych i zachowanych) elementów wieży: **SZ- 95%, ST- dobry.**

Ryc. 58e. Odcinek muru szyjowego lunety przy wschodniej elewacji wieży artyleryjskiej z zachowanymi kroksztynami i fragmentem przedpiersia przykrytego płytkami ceramicznymi. W koronie muru widoczne pozostałości żelaznych kotew wzmacniających przedpiersie. Na prawo od muru w dolnej kondygnacji strzelnica artyleryjska. Dolna część elewacji wieży w końcowym etapie prac konserwatorskich. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., Marzec 2021 r.

Ryc. 58f. Odcinek muru szyjowego lunety przy wschodniej elewacji wieży artyleryjskiej z zachowanym fragmentem przedpiersia. Widoczne otwory machikuł, prawy z zachowanym łukiem. Zdjęcie: S. Fuglewicz, czerwiec 2018 r.

Ryc. 58g. Fosa wieży artyleryjskiej - przeciwskarpa z przyczółkiem mostowym. Widoczna płycina imitująca wejście, brukowane dno fosy, obmurowanie studzienki i oparcie podpór mostu. Zdjęcie: Asman Pieniężny Architekci sp z o. o., styczeń 2020 r.